Een hangplek tussen kassen, hokken en rode kolen

Pluk je al?
Zo vragen ze in het Westland of je al verkering hebt. Vrijwel iedere jongere heeft er wel eens een baantje in de kassen en krijgt er zijn eerste zoen tussen de kassen. In het voorjaar en de zomer dalen de schoolprestaties, omdat een groot aantal leerlingen voor schooltijd al een paar uur in de kassen heeft gewerkt. 's Avonds en in het weekend komen de Westlandse jongeren samen in 'hokken' – de leegstaande schuren en kassen in het tuinbouwgebied – om te kletsen, te hangen en te drinken voordat ze gaan stappen. Driekwart van de ouders is als ondernemer werkzaam in de tuinbouw. Je kunt dus rustig stellen dat de tuinbouw zijn stempel drukt op het sociaal en maatschappelijk leven in het Westland. Kunstenaar Saskia Janssen heeft deze omgeving – waar de jongeren na school zoveel tijd doorbrengen – met haar bijzondere foto's binnen de school gebracht.

Het ISW (de interconfessionele scholengemeenschap het Westland) in 's-Gravenzande, een dorp in de regio tussen Den Haag en Hoek van Holland, ligt op een voormalig veilingterrein, een kilometer verwijderd van zee en strand. In de hal van het nieuwe gebouw staat een teletubby-achtige verschijning, een van de nieuwe kunstwerken van de school, van Bastienne Kramer. Bij de studieplekken – een etage hoger – hangen lichtbakken met panoramafoto's van sportende leerlingen van Hannes Wallrafen. In elk van de drie trappenhuizen hangt een monumentale 'klassenfoto' van de hand van kunstenaar Saskia Janssen. Op de foto's staan leerlingen te midden van kassen en tuinderijen.

Op de foto's van Saskia Janssen lijken de leerlingen zich als een grote zwerm spreeuwen in een boom te hebben verzameld. Ze zitten, staan en hangen hoog boven de grond. Een blond meisje hangt zelfs op haar kop. Verderop zitten twee leerlingen boven op het schuine dak van een groen gebeitste houten schuur. Dit merkwaardige acrobatische gezelschap is neergestreken op een modderig terrein tussen rode kolen en kassen. Her en der verspreid staan en liggen rugzakjes, jassen, brommers, een vogelhuisje en een gieter. De meeste leerlingen blikken recht de lens in. De gezichten staan neutraal, een enkel gezicht lacht. De situatie is absurd en onlogisch. Maar omdat de leerlingen er onverstoorbaar en ontspannen bij zitten, wordt het bijna vanzelfsprekend. Zo staat een jongen in een wijnrode trui bijvoorbeeld met zijn handen in zijn broekzakken – een wollen sjaal nonchalant over de schouders geslagen – op een metershoog plateautje dat boven de kassen uittorent, alsof het de normaalste zaak van de wereld is.
De kijker ontdekt al snel dat er steigerpalen onder het 'kluwen' van leerlingen uitsteken. Ze verraden dat de jongeren rondom een speciaal gebouwde steigerconstructie zijn 'gegroepeerd'. Wat verder opvalt, zijn de prachtige wolkenluchten en de lichtval, waardoor de foto's wel wat weg hebben van schilderijen.

Nienke is een van de geportretteerde leerlingen: 'Bij een gewone schoolfoto zitten we met de klas – heel saai – in rijen in de aula. Deze foto heeft een bijzondere achtergrond, want we zitten buiten tussen de tuinderijen.' Zelf heeft Nienke ook een bijbaantje 'in de geraniums'. 'Zonder kunst was het saaier op school.' Daniek – een medeleerling – vult aan: 'Twee meiden uit de klas hadden een moeilijke houding. Ikzelf moest een kwartier lang op een soort zadel zitten op de steiger, maar dat was goed te doen. Het bijzondere is dat de leerlingen in de lucht lijken te zweven.'

Docent Tineke van Cappellen vertelt: 'Kunst kan binnen een school verschillende functies hebben. In dit geval was het hoofddoel om kunstwerken te realiseren die de leerlingen aanspreken, die leuk zijn om naar te kijken en die herkenbaar zijn voor leerlingen.'
Haar collega en docent beeldende vorming/CKV Noël Sies: 'Ik vind het boeiend om te zien hoe Saskia Janssen de leerlingen heeft 'geïnterpreteerd' door ze op deze manier te groeperen en in een andere omgeving te plaatsen. Belangrijk vind ik dat ze de leerlingen in hun waarde heeft gelaten. De meeste staan er precies op zoals ik ze ken. Verder let ik op beeldende elementen, in dit geval vooral op het licht, het typische heldere zeelicht dat je hier hebt.'

En de leerlingen, wat vinden zij? Waar kijken ze vooral naar? Een jongen die op zaterdagochtend voor 4 euro per uur tomaten plukt: 'Als ik langs de foto's loop, kijk ik vooral of ik mensen herken. Ook kijk ik naar de plek, de omgeving waar ze zitten. Het was me eigenlijk nog niet opgevallen dat het meisje daar op haar kop hangt.' Andere reacties:
'Ik heb er nog niet zo goed naar gekeken, maar de foto's maken de school gezelliger, minder kaal.'
'Bijzonder vind ik de rustige sfeer en de gewone achtergrond, terwijl de leerlingen er zo ongebruikelijk bij staan en hangen.'
'Het is wel apart; niet iedere school heeft zoiets.'

Saskia Janssen heeft de 'alternatieve klassenfoto's' gemaakt in samenwerking met kunstenaar George Korsmit. Ze vertelt: 'Door de leerlingen tussen de kassen, hokken en rode kolen te plaatsen, presenteer ik ze in hun leefomgeving. Tegelijkertijd benadruk ik dat ze 'groeien' en in ontwikkeling zijn.'
Janssen is geïnteresseerd in de leerlingen als sociale groep. In Rouen (Frankrijk), Drewen (Duitsland) en Purmerend nam Saskia groepen studenten en rondhangende jongeren onder de loep door ze tegen muren, schuren en hekken te hangen. Om met haar galeriehouder Ellen de Bruijne te spreken: 'Als een onderzoeker prikte Saskia de jongeren als vlinders met spelden tegen de wand.' De fotoserie voor het isw is vooral een onderzoek naar en een variatie op het genre portret en schoolfoto. Maar het werk van Saskia Janssen is meer dan dat, het is van alles tegelijk: een sculptuur in de ruimte, een schilderij waarbij de leerlingen als verf fungeren, een compositie, een filmset, een performance, een theaterscène.

Het is voorjaar. Voor de tuinders in het Westland zijn er drukke tijden aangebroken. Tussen de kassen en de hokken 'hangen' de jongeren uit de streek: na school op de hangplekken in de buurt, onder schooltijd en op de foto's van Saskia Janssen.
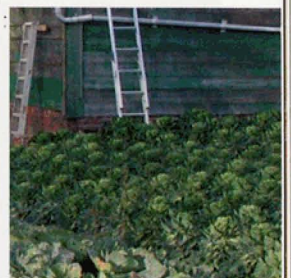
Mireille de Putter